

.....

Gedigte

<i>Tinus van der Merwe</i>	
Myn	299
<i>Bernard Odendaal</i>	
<i>Vier kunsgedigte:</i>	
1. Die Winterreise	300
2. Prulwerk	301
3. Sonate vir motor, CD-speler en stad	301
4. Thabo ya Kreste	302
<i>Hennie van Coller</i>	
Andrews die bakker	303
Ark	303
Tuin	304
'n Bed: portret	304
6 Junie 2004: Sondag	305
ongetiteld	305
<i>Loes Nas</i>	
The happy and unforeseen week	306

Kortverhale

<i>Martie Preller</i>	
Hoe om 'n storie te skryf	311
<i>Ingrid Glorie</i>	
Vast	313
<i>Gerrit Jordaan</i>	
Lentegroen	317
<i>Mia Human</i>	
Die grond is manhoog diep nat ...	323

Die rubriek *Litera* word finansiëel gesteun deur die Vodacom Foundation /
The section *Litera* is financially supported by the Vodacom Foundation

Rubriek vir skeppende werk

Litera is 'n rubriek vir die publikasie van skeppende werk in al die tale wat gewoonlik in *Literator* gebruik word. Die Redaksie wil daarmee 'n geïntegreerde beeld skep van die verskeidenheid nuwe skryfwerk wat Suid-Afrikaanse skrywers kan bied.

Die Redaksie kan met vreugde aankondig dat 'n kontantprys toegeken gaan word aan die beste bydraes in die loop van 'n jaar. Een prys sal toegeken word vir die beste bydrae deur 'n debutant en 'n tweede vir die beste bydrae deur 'n meer gevestigde skrywer.

Skrywers word daarom uitgenooi om korter skeppende werk voor te lê vir plasing in hierdie rubriek. Dit kan gedigte of kortverhale wees, maar drama- of romanfragmente en eksperimentele tekste is ook welkom. Bydraes word deur die redaksie gekeur, maar geen korrespondensie kan daarvoor gevoer word nie. Vier kopieë van elke bydrae, in dubbelspasiëring gedruk, moet voorgelê word. Die naam en adres van die insender moet regs bo-aan die eerste blad van gekramde tekste en op elke los vel vermeld word. **Verstrek ook 'n telefoonnommer, faksnommer en e-posadres waar u bereik kan word.**

Stuur alle bydraes aan die Hoofredakteur, *Literator*, Buro vir Wetenskaplike Tydskrifte, Privaatsak X6001, Potchefstroom 2520.

Section for creative writing

Litera is a section for the publication of creative writing in all the languages that *Literator* usually caters for. Through this section the Editorial Board want to present an integrated image of the diversity of new writing by South Africans.

The Editorial Board is pleased to announce that a cash prize will be awarded for the best contributions for a specific year. One prize will be awarded for the best debut contribution and one for the best contribution by a more established author.

Writers are therefore invited to submit shorter creative work for publication in this section. Poems and short stories are welcome, but also play and novel fragments and experimental texts. Contributions are refereed by the Editorial Board, but we cannot enter into correspondence about the work submitted. Four copies of each contribution, printed in double spacing, should be submitted. The name and address of the author should appear at the top right of the first page of stapled text and on every loose sheet sent in. **Please include a telephone number, a fax number and an e-mail address where you can be contacted.**

Send all contributions to the Editor-in-Chief, *Literator*, Bureau for Scholarly Journals, Private Bag X6001, Potchefstroom 2520.

Reglement: Litera-pryse vir kreatiewe skryfkuns

1. Die Redaksie van *Literator* ken jaarliks, uit geld bewillig deur borge, twee pryse toe vir die beste bydraes vir 'n kalenderjaar in die rubriek "Litera".
2. Hierdie pryse sal bekendstaan as die Litera-pryse vir kreatiewe skryfkuns.
3. Die waarde van die pryse hang af van die grootte van die toekenning deur die borge.
4. Twee pryse word toegeken, een vir skrywers wat reeds 'n bundel in die betrokke genre gepubliseer het, en een vir skrywers wat nog nie 'n bundel gepubliseer het nie (d.w.s. wat as debutante beskou word).
5. Die Redaksie bepaal aan wie die pryse toegeken word, en die Redaksie kan buitebeoordelaars gebruik om met die beoordeling behulpsaam te wees. Die beslissings van die Redaksie is finaal en geen korrespondensie sal daaroor gevoer word nie.
6. Die Redaksie behou hom die reg voor om vir 'n spesifieke jaar of vir 'n spesifieke kategorie nie 'n prys toe te ken nie of om 'n prys onder verskillende skrywers te verdeel.
7. Die name van die skrywers aan wie die pryse toegeken is, sal bekendgemaak word in die eerste uitgawe van *Literator* van die daaropvolgende kalenderjaar.

Rules: Litera Prizes for Creative Writing

1. The Editorial Board of *Literator* yearly awards two prizes for the best contributions for a calendar year in the section "Litera" from money granted by sponsors.
2. These prizes will be known as the Litera Prizes for Creative Writing.
3. The size of the prizes will depend on the grant received from sponsors.
4. Two prizes will be awarded, one for writers who have already published a collection in the genre concerned, and one for writers who have not yet published a collection (that is, who are regarded as making their *début*).
5. The Editorial Board determines to whom the prizes will be awarded, and it may appoint external judges to help with the evaluation of contributions. The decisions of the Editorial Board are final and no correspondence on this matter will be entered into.
6. The Editorial Board reserves the right to make no award for a particular year or in a particular category or to divide a prize among different authors.
7. The names of the authors to whom the awards have been made, will be published in the first issue of *Literator* of the subsequent calendar year.

Thinus van der Merwe[†]**Myn**

“Vala my Booi, vala., Die baas wil gaan werk”
 Soos ’n tronkdeur slaan die hysbak toe
 Veertig strak gesigte maak asof hulle vir die grappie lag
 (Elke oggend se ding)
 Die sonlig verdwyn terwyl die hok ons hel toe vat

Nog ’n dag begin

Styf staan die manne, stamp mekaar vir plek
 Kru grappies verskuil die bang
 Die laaste een wat begrawe is, se gesig is nog te vars
 “Wou mos nie vir my pa luister toe hy sê ek moet leer nie,
 sou suffer ek maar elke dag hier in die gat”

Ja Oom, ek voel ook so.

Met die sweet van die aangesig word die werk gedoen
 Bloed meng met stof en word goud
 Hoekom het die wyse man tog nie vir die Here
 ’n ander persent gebring nie
 Nou wil almal van dit hê

In tonnells en gate
 Met bore en beitels
 Jy kan dit nie eers sien nie
 Maar ons weet dis daar
 (die manager sal mos nie lieg nie)

Die sonlig skyn jou blind
 Meeste gryp ’n gwai
 En blaas behaaglik die eerste trek die lug in
 Changehouse-koffie soos nektar
 Die warm water stroom die styf uit die lyf uit
 Nou nog die papier

Na werk ’n dop by die klub om moed te skep
 More maak ons weer so
 En more se more
 Grawe ons loon uit klip uit
 Manne van die manne
 Bar en hard
 Met linte vir are
 En erts vir ’n hart

† 17 Okt. 1963 – 25 April 2004

Bernard Odendaal

Vier kunsgedigte

30 November 2004

1. *Die Winterreise*

Na jare
Pa wat Schubert afstof,
by olielamp se flakkeringe
die grammofoonkop kantel
om teen 78 tollings per minuut te skor:

*Die Liebe liebt das Wandern –
Gott hat sie so gemacht –
Von einem zu dem andern.*

Ma dep trane. Frommel snesies, dag na dag.
Tot Ouboet een aand die gloeilamp aanklik
en vra oor dié Schubertiades.
Daar waar dit speel,
vertaal Pa vry:

*Die koue winde waai my
tromp-op in die aangesig!*

Toe bewoë:
Pokkel Franz, kort van lewensdraad,
onkapabel tot geluk ...

*Wie eine trübe Wolke
Durch die heit're Lüfte geht ...*

Ma bly honds bedien:
kos, koffie,
'n skepel kole op die lae kaggelgloed.
Later laat Pa die troeteldiere aan sy voete uit.
En lê ons wie weet hoeveel ure wakker –
dowwe stemme, snikke agter toe deure.

Die klankkasarm skelstil op die uitstalkas.

Daardie winter het afgeloop;
in hul lentetuin my pa en ma wat werk, werk, uiteindelik omhels.

Net die kunsgezing wat end-uit groef:

*Vreemde orreldraaier, waarheen lok jy voort?
Karring wysies om 'n laaste wanhoopswoord?*

Bernard Odendaal

2. Prulwerk

Gedagtig aan my moeder (4/8/1921 – 2/8/2000)

Watter ou verpruller is die portretteerder Tyd.
Daardie meisiemens wat toeka bloesend uit die verf
moes kom, vonkeloog te perd, wit en rooi lag geblabs
in die swarthaarkrulleraam, het sepia vergeel.

En die ingetoë lyf waaruit armsvol seuns
gepynstuip moes word, het hy eers barokkig verplomp;
toe – glo “afgerem deur troue sorg” – al druipender gaan kurf;
toe die matriks plooiïg sóék laat raak vir sy stif!

Die laaste bedtoneel se brouwerk was die bruuiste.
Die oë oop en bloot bot. G'n blossie teen die bleek.
Die gaapmond wat tog tóé moes kom – gewoon besorgerswerk!
Maar hy was elders, iemand anders aan't verteken.

3. Sonate vir motor, CD-speler en stad

Ek trek die kardeur dig. Laat die enjin ronk en vat.
Lugversorgerlafenis ... Die draadloos tamboer skel
vermaak; ek druk 'n CD in sy smoel, versit van rat
en jaag die skoon kadanse na – die kajuit meteens 'n bel
labiele melodie – verkeer gly geruisloos teen die klankskil
om – toringblokke se crescendo's kantel
in hul afgetrokke stilte; dan, in dubbelgelid,
sien ek lamppale binneryg – glissando's aan 'n notebalk –
en langsaam kom wonings en lower en wolke behoort
in passasies aandagtigheid, 'n legato van musiek en wêreld,
totdat 'n drang ontspring – ek draai die venster oop –
na 'n swerm voëls, na 'n speelgroep kleuters vlieg die scherzo ...
maar ek moet stilhou, uitklim. Brokke buitekant,
heet, roesemoesig, val my toe, brandend na verband.

Bernard Odendaal

4. Thabo ya Kreste

(Vader Claerhout)

Ek moet die dag vol God – die lag – vang, geur en kleur:
die son tot jaspis klont; die lywe túrf grondeer;
die sonneblomme botterdik op plekke smeer;
'n donkie balkensblou, slaghaan vloekrooi koloreer.
Moet Gods krabbelkapriole vás nou vat:
die plooiings pens en pram, die trosse hand en voet,
die lakse simmetrie van blikkiesdorp, oorhoeks;
'n kieriemaer Kristus deur die grote Vrystaat ...

Tog rym die feite nié, dit bars onhoudbaar uit
in bont die dinge gooi hul hoede in die lug
en draf my palette morsig kaf oorstuur
my kryte kwêlawys my flanswerk staan.
Kuns hou net tekorte in.
So geskied Gód se vreugberokkening.

H.P. van Coller

Andrews die bakker

Andrews se brode het 'n tafel volgestaan.
'n Goeie twaalfduim lank en twee
boerhande hoog.
Ouma Emmie het soos een van
haar geliefde leghorns
bly skarrel:
al om die breë boekenhouttafel
met die brood in die middel.
En appelkooskonfyt en souterige
plaasbotter, en melk – soms blou
omdat die separator vroeg reeds
sy werk goed gedoen het.
(Dit het so lig gedraai soos
'n lusernsnyer, maar kon ook pieng.)

Hom sien ek vaag voor my:
'n ronde man met 'n buik
soos 'n behoorlike bol deeg,
bularms vir die knie,
behoedsame hande.
En ek weet dat hy in die hemel
elke dag – in opdrag –
ook sy spogbrode bak.

Ark

Hulle het twee-twee watersat
die beknopte ruimte ingestap.
Die opdrag aan dié uitverkorenes
was heel eenvoudig: gaan die
ark in en vermeningvuldig,
maar eers wanneer die water
weg is en tyd én plek vir
hierdie tydverdryf weer reg is.
Laat waai dan van vroegoggend
tot in die laatnagure.
Waar water was brand
nou hemelhoog die vure.

H.P. van Coller

Tuin

Drie brommers toets opnuut die ruite.
Binne hang 'n kos- en koffielug. Buite
wag die hoogomheinde tuin in stilte.

Pa wag opsy, geduldig. Ma vat
bakke na agter. Langs die geblomde mat
staan kleimanne strydlig. Later vat ek die pad

na buite, waar 'n hele ander wêreld wag.
Ek hoor die kamervenster bo én lag.
En weet nou helder wat ek toe nie mag.

Diep onder struik kruip ek weg en fluister
sag na feëtjies, diere, dwergies – en ek luister
steeds na wat ek tóé net vermoed het in die duister.

'n Bed: portret

'n Bed is soos 'n baar
nie waar nie?
Of soos 'n skip wat nooit
sal vaar nie.
Sy boegbeeld, kussings
en sy anker 'n geel koos
wat half-beteuterd
in die hoek staan,
en bly hunker na die koekkraam.
En tog is dit 'n hawe
waar moeë mense tuiskom,
en ander moedeloos bly grawe
na sprankies hoop
en veel genade.

H.P. van Coller

6 Junie 2004: Sondag

Vandag vroegoggend gehoor in Minneapolis
die cowboy op die wit perd, Ronnie Ray, is
dood. 'n Dekade al getooi in die lykskleed
maar steeds het hy van die dood bly vergeet.

Hulle wat smalend verwys het na
die B-movie actor trek nou geen spier
en huldig hom vir sy manmoedigheid,
vashou aan waardes, sy aardse plesier,

'n wyse man, 'n lewe van kuisheid.
De mortuis nihil nisi bonum
Wat bly oor van mag en roem?

Gedenk voortaan dié woorde van wysheid:
Al moet jy elke dag teësinnig sluk aan stront
dis steeds veel beter as 'n kubus in die grond!

H.P. van Coller

O, om in die groen skadu
van so 'n boom te sit:
vog in jou hardun are te voel,
groeikrag in jou lote,
en tóg te weet:
jóú lot is die aarde
jóú plek die grond.

Loes Nas

The happy and unforeseen week (Karel Appel / Hugo Claus)¹

because it rains after all and the wind blows
after all
and the sparrows speak after all
because the Sunday appears
to be a day of
dogs and their blinds

Oh Sun-shine-day

apart from the day on which the
nuns mention their sins
to the wooden priest in his pen
the Sunday
to me

(demined, decabled
delaked, deharboured me)
a day without reason.

On the horse and on the dangerous
horseman on the sun and on the school
along with the gazes aiming the trembling
gun
with dry hands hugging
death
and shooting sparks out of the world
in the shooting gallery of the
THUNDER
day
walking endlessly in the shining winter
and in the street
with her face as old
as the face of the old woman

---

1 Vertaling van het Cobra gedicht *De blijde en onvoorziene week* (1949) van Hugo Claus, oorspronkelijk voorzien van tekeningen door Karel Appel, t.g.v. de Cobra Hayward Gallery Touring Exhibition (Londen/Dublin, 2003/2004).

who flounders and says her prayers:
have mercy on mine

Say, on the third day, the day
of the rattle snakes I wondered
where the cows came from that
provided a city like Paris with
milk, so that you could get
30, 50, 100 of bottles of milk
in any shop

Is it a nut cracker of a ring of lands
hugging the city
like an orangutan hugs
with farmer's arms squeezes
ah long live the farmers who dance the summer
nights with their
tails
in the air
curled like rattle snakes.

If I were in Harrar
fountain animal covered woman
if in Harrar the walking
villages would approach
approach the Caravans
loaded with salt
I would send seven camels
to your father
and in the sand in which the father of us all
is buried –
and would in the middle of the weeping of the animals
and of the women dig both our names
as water in a bedding.

but I would and we would
so much
a new Wednesday of
my feet
knocks on the door and becomes
a part of this book the week
my life.

later once, on one day of the week,
on which the others work sleep

eat mate
Appel and I are going to steal
apples

across the line of the days
across the trace of the weeks
the notch the groove of the years
we shall
    (after having procreated)
descend

and land there with jammed organs
fiercely in this land
where we will hold black apples
as ravens in our hands
and all of this will be on a Monday.

along the running water
where the grass washes like hair of
dead women
the virgins lie on Friday evening
and show the surprised wandelaar
their spread-out thighs in stockings
with a sailor in between.

Unfaltering confidence
glides in the folds
of you surprised face lost
oh Friday evening oh walking
groom

Thou, who are astonished at this life
one hundred times repeated and
similarly experienced
who wants to know the truth
(to take her intestines
out
to sand her to strip her
to sell her skin dearly
or cheaply)
and admires her empty and bare house

yes, you, who experience the week
as if it does not matter to you
listen on Saturday how
in the maternal darkness
she with the waterhead
who whispers with her lame hand:
"I was born, not so much
from the vagina,
but by means of a
Caesarean".

Martie Preller

Hoe om 'n storie te skryf deur Balkie

soos waargeneem deur Martie Preller

geïllustreer deur Elizabeth Pulles

met instruksies deur Balkie

Ek moet vandag 'n storie skryf vir die tannie van die een of ander groot-naam-kan-nie-onthou-nie-tydskrif. En ek weet nie WAT om te skryf nie.

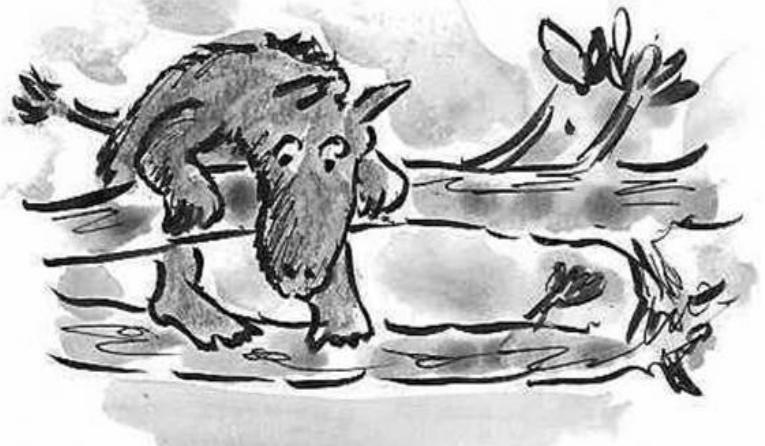
Nou het ek hierdie SLIM plannetjie gekry. Ek gaan die storie in die BOOM skryf.

Hier sit ek nou heerlijk gemaklik op 'n tak met my rug teen die stam en ek het die papier hier voor my en ek het my pen in my hand ... OEPS ... gehad! Agge nee. Daar het hy nou afgeval.

Verskoon my net gou.
Ek gaan net gou afklim
en my pen haal.

Hier is ek weer met my
pen in my hand en my
mond vol sand.

Neeeeeee. Ek wou dit
nie gesê het nie. Ek
wonder hoekom het ek
dit gesê? Wel, sand
rym met hand. Rym
Slym. Hmmm.

Nou gaan ek verder skryf. OEPS. Waar is my BLADSY nou? Agge neeeee ... daar warrel dit in die wind.

Verskoon my net weer asseblief. Ek gaan net gou my papier haal.

“Haaaaaaai WIND, jy LOS my papier uit, hoor jy! Dis MY papier.”

Sjoe, maar so 'n wind is vir jou VINNIG hoor. Maar nie vinniger as die Balkie nie. En die wind praat niks. Hy (of is dit 'n sy?) sê net SJOOOOERRRR ... en daar gaan die papier weer.

Aggeneeee – daar gooi die Wind die papier neer in 'n modderplas. O VETPLANT. Hoe gaan my storie NOU lyk? Hmmm ... ek vee net bietjie van die moddertjies weg. Daarsy. Nou lyk dit glad nie SO erg nie.

Nou gaan ek WEER in die boom klim. VETPLANT, maar ek SUKKEL om hierdie storie te skryf. Daarsy. Nou is ek amper terug in die mik.

OEPS. Steek so 'n tak sommer DWARS-DEUR my papier. AGGE NEEEEE. Wag net. Ek gaan hom net bietjie so vou en daar vou. Daarsy. Nou is die gat skoon WEG en die papier net REG. HA. Daar rym ek weer. Pruim?

Hmmm. Ek is nou sooooo HONGER! En ek moet nog ... haaaai nee ... my storie is nou KLAAR. Want DIS hoe mens 'n storie skryf ... jy ... eh ... SKRYF hom.

Die Einde.

Ns. Volgende keer sit ek in die pruimboom, dan kan ek EET terwyl ek SKRYF.

Ingrid Glorie

Vast

Het is de ultieme openingszin. Maar als ze opkijkt naar zijn verweerde gezicht, weet ze dat hij de waarheid spreekt. Dan pas dringt het tot haar door wat hij werkelijk gezegd heeft, ademloos, elk woord benadrukkend om het cliché te omzeilen.

“Ik kén jou, maar het is lang geleden. De lagere school, weet je nog? Ik zat bij meester Vliegenthart en jij zat – wat was het – twee, drie jaar daaronder?”

“Drie jaar,” knikt ze. Ze is verbaasd over de stelligheid van haar eigen antwoord. Verbaasd over de helderheid waarmee die hele vergeten kinderwereld zich opeens weer aan haar opdringt. Alles weet ze nog. Het gegil van de kinderen op de speelplaats. De sensatie van achterna gezeten worden, van hard wegrennen en de grond onder je voeten zien vervagen, van struikelen en kapotte knieën. De geur van verving in het bedompte klaslokaal, van striemende regenvlagen tegen de hoge ramen. Ze weet zelfs zijn naam nog.

“Nooit gedacht dat ik je hier nog eens zou tegenkomen,” zegt ze. Ze neemt een slokje van de espresso die hij voor haar heeft neergezet en kijkt rond. Een zwartgelakte bar met een gebaksvitrine ernaast, een tiental tafeltjes met strak vormgegeven stoelen, daarachter het museumwinkeltje met ansichtkaarten, Delftsblauw aardewerk, zilveren lepeltjes en boeken over de geschiedenis van de streek.

Door de openstaande terrasdeuren kan ze de aan haar zorg overgeleverde Japanners over de aangeharkte paadjes van de proeftuin zien drementelen. Trouwhartig buigen ze zich voorover om de naambordjes bij de lege perken te ontcijferen, alsof de zwierige Latijnse namen een belofte inhouden die pas volgend voorjaar zal worden ingelost.

Vanochtend heeft ze, met een blik op de zinkgrijze najaarslucht, nog overwogen of ze ze maar niet liever moest meenemen op een rondrit door Amsterdam. Maar dat zou in strijd zijn met één van de gouden regels uit de toeristenindustrie. Ze hadden betaald voor bollenvelden en dus kregen ze bollenvelden, ook al viel daar in dit jaargetijde nauwelijks wat te beleven. Anders konden ze zich er

achteraf over beklagen dat de verwachtingen die het reisprogramma had opgeroepen, niet waren beantwoord.

Met nog steeds diezelfde helderheid kan ze zich opeens weer herinneren wat deze jongen, deze *mán*, bedoelt ze, in zijn jeugd had willen worden. Hij was toch dat enge joch dat elke woensdag over de akkers zwierf, op zoek naar pijpenkoppen, schedels van veldmuizen, potscherven en achtergebleven Duitse granaten? Hij *vónd* ze nog ook en vaak nam hij ze mee naar school om ze aan meester Vliegthart te laten zien. Ar-che-o-loog. Van wat hij wilde worden, konden de andere kinderen het woord niet eens uitspreken. Nu vindt ze hem terug als uitbater van het plaatselijke museumcafé.

Hij negeert het misprijzen in haar woorden en wrijft over de opbollende buik onder zijn voorschoot. Hij volgt haar blik en glimlacht.

“Ja, ik heb hier zo mijn eigen koninkrijkje opgebouwd”, zegt hij. “Nu valt hier niet veel te beleven, maar je moet eens in het voorjaar komen. Dan zit het hier hutje-mutje.”

“Natuurlijk.” Niet alleen de werking van haar geheugen verbaast haar, maar ook de mildheid waarmee ze naar hem luistert, zijn gezicht aftast naar sporen van teleurstelling. Haar lichaam veert op. Voor het eerst die dag trekt de hoofdpijn weg die vanaf het moment dat ze is opgestaan als een mistsluier over haar gedachten heeft gelegen. Of was diezelfde doffe mist er al eerder geweest, gisteren, vorige week? Maar nu is ze weer helemaal scherp. Alles in haar bereidt zich voor om hem te troosten en met een compliment voor zijn lekkere koffie en zijn gezellige winkeltje de pijn om zijn vervlogen jongensdromen te verzachten.

“En jij?” vraagt hij, met een blik op haar Japanners. Ze hebben zich tegen de muur van de oude schuur opgesteld, tussen de antieke sorteermachine en de zakken met bollen. Om beurten maakt er zich één uit het tableau los voor alweer een groepsportret. Alles wat ze in twaalf dagen over Europa te weten zijn gekomen, is weggeschreven naar de geheugenruimte van hun digitale camera’s.

Gelukkig heeft hij haar nooit goed genoeg gekend om haar te kunnen confronteren met haar eigen doorkruiste toekomstdromen. Wat had ze willen worden? Wat had ze *niet* willen worden? De hoogste cijfers van de klas. Het mooiste meisje, toen nog wel. Ze kon nauwelijks wachten tot ze oud genoeg was. Ze wilde weg uit dit dorp waar nooit wat gebeurde. In de stad bruiste en zinderde het,

daar lag het echte leven op haar te wachten. Als ze het dorp eenmaal achter zich had gelaten, van zich had afgeschud zoals een hond de waterdruppels uit zijn vacht, dan lag de hele wereld voor haar open.

“Ach,” zegt ze, terwijl ze met een lepeltje de achtergebleven suiker van de bodem van haar kopje schraapt, “ik heb van alles gedaan. Een paar jaar gestudeerd, veel gereisd. Afrika, Zuid-Amerika, India, je kent dat wel.”

Ze kijkt hem niet aan. Ze wacht al lang niet meer op de verraste blikken of de kreten van bewondering en afgunst die steevast opklinken zodra ze over haar reizen begint. Omdat ze weet hoeveel die ervaringen waard zijn. Jaren heeft ze over de aardbol gezworven, steeds maar weer voortgedreven door diezelfde hunkering naar leven, authenticiteit, bevestiging. En het is waar. Ze is overal geweest en ze heeft alles onthouden, het licht, de kleur, de geur van kruiden en mensenzweet. Maar ze is nergens aangekomen. En als ze de stille tevredenheid van de man tegenover haar ziet, beseft ze dat ze ook nergens is weggegaan. Niet zoals hij weg zou gaan, als hij ooit dit dorp moest verlaten. Uiteindelijk reiken haar indrukken weinig dieper dan de virtuele herinneringen van haar Japanners.

“Verliefd, verloofd, getrouwd?” Zijn stem komt van ver. Als ze opkijkt, ziet ze even een zweem van sympathie in zijn ogen. Maar zijn woorden klinken olijk, bedoeld om haar ernst weg te nemen, die pijnlijk tastbaar in de ruimte hangt.

“Nee,” antwoordt ze en dan verbetert ze zichzelf, “niet meer. Jij?”

Met een breed gebaar haalt hij de grote kelnersportemonnee uit zijn kontzak en houdt haar de fotootjes voor. Een vrouw, drie kinderen. Getrouwd met een dorpsmeisje, ziet ze, wat anders?

Nu kan ze over haar boek beginnen, denkt ze. Haar plan om een boek te maken met foto's van haar reizen. En misschien gaat ze er ook nog wel eens voor zitten om al haar reisverhalen op papier te zetten. Ze kan vertellen over de diaprojecties die ze wil gaan houden, een lezingtoernee langs bibliotheken en buurthuizen. En misschien zijn er wel galeriehouders die ze voor haar foto's kan interesseren ... Hij moet begrijpen dat dit rondzeulen met busladingen Japanners en Amerikanen maar tijdelijk is, dat ze eigenlijk bestemd is voor iets beters. Iets wat ze als kind altijd al geweten heeft.

Maar het doet er niet toe. Met een resoluut gebaar legt ze, alsof ze plotseling een beslissing heeft genomen, het vergulde lepeltje op het schoteltje terug. Op de parkeerplaats laat de chauffeur de motor van de bus warmlopen. Ze laat zich van de barkruk glijden en diept een handjevol munten op om af te rekenen. Ze dringt niet verder aan wanneer de man aan de andere kant van de bar het geld goedmoedig wegwuift.

“Ik vond het leuk om je weer eens te hebben gesproken,” zegt ze. Ze meent het en toch kost het haar moeite om de woorden gewoon te laten klinken. Dat komt door de spijt die meetrilt, het heimwee naar een wereld die nooit de hare is geweest. En toch zal ze nooit dichter bij haar eigen wortels komen dan op dit moment.

Even wordt ze, als ze door de opengeslagen terrasdeuren de tuin instapt, verblind door het licht van de bleke oktoberzon. De kiezelstenen knerpen onder haar voeten.

“Ik vond het ook gezellig,” roept hij haar achterna. “Ik neem aan dat ik je hier in het seizoen nog wel vaker zal zien, nietwaar?”

“Vast wel,” zegt ze, terwijl de hoofdpijn weer op haar toezakt. “Vast.”

Met een professionele glimlach levert ze zich over aan het stille verwijt van haar verkleumde Japanners.

Gerrit Jordaan

Lentegroen

Jy was salm.

Eendag het jy my oor 'n bord takboklewer en soeterige rooi huiswyn vertel dat die illusie belangriker is as die werklikheid. As die kok my kon laat glo dis takboklewer al was dit in werklikheid gekruide bees, was dit genoeg – dit was takbok.

“Weet jy hierdie skuinsmuur in jou sitkamer kort kleur. Alles is te wit.”

Ek het my boek met Paul Klee se *Individualized Measurement of the Strata* van 1930 gaan haal en ons het saam besluit om dit te vergroot en op die muur te verf – byna soos die Ndebeles, maar Europees, meer soos ons. Dit was ten minste goedkoop en as dit nie werk nie, kon 'n mens dit toeverf. Met 'n paar botteltjies basiese kleure het ons begin meng en die kleure probeer naboots. Met my sakrekenaar het ek al die afmetings met faktor soveel vermenigvuldig, met 'n potlood die rame getrek en ons kon begin verf. Ons het lekker saamgewerk en elkeen kon sy kleur in 'n paar blokke verf en die patrone wat ontstaan het, het ons elke paar minute laat terug staan met:

“Jis, dis mooi.”

“Kyk die mooi vorm. Dis jammer ons kon nie hier stop nie.”

“Kyk net hoe goed werk hierdie kleure saam.”

“Dis so mooi.”

“Kyk hierdie oranje blok, net regs van die middel. Ek wonder of dit die son is, of vuur?” “Die onderste strook is grasgroen – seker op die aarde.”

“Al die swart ondertone is dan seker die nag?”

“En al die kleurlae die strata met hulle skermfunksies.”

“Of dalk drome.”

“Man, maar dis mooi.”

“Ek het gelees Klee het na Tunisië gereis en ek dink die helder kleure van die moskees het in sy geheue vasgesteek.”

“Afrika het hom seker van kleur geleer, soos Picasso vorm en abstraksie van Afrikamaskers geleer het.”

“Die tekstuur van die growwe spikkelpleister werk eintlik goed, dis soos ’n tapisserie.” “Ek wonder hoe gaan dit môreoggend lyk.”

“Sjoe, dis mooi.”

Jy was laventelpers.

Die ware wreedheid van illusie kom blykbaar van jou ikoon Glen Gould – Kanadese pianis, wat sekerlik unieke, sekerlik deurdagte weergawes van die musiek kon laat verwerklik. Dikwels het hy – in my oë die teenpool van die tradisionele – eerlike uitvoering ondersoek. Sy Brahms met die warm ryk harmonieë en kruisritmes klink vir my kil en berekend gespeel, met ’n klem op die reëlmatig voortstuwende polsslug. Bach weer – vol warm emosie, baie vry met ’n oënskynlike nugterheid gespeel. As mens dit bedink, kan dit klink asof dit eintlik eerder die outentieke uitvoering moet wees. Ek het geluister en ek het verkul gevoel, onbeskermd, want dit het nie geklop met my hart se waarheid nie. Ek het met my en jou en sy onegtheid gesit en ook oor ons elkeen se egtheid begin wonder.

Met die terugvlug het ek in die vliegtuig by die venster gesit en kon oor die Limpopo-grens skielik die blokkieslandskap in faktor wat ook al sien – geblok, geskik – mielies hier, daar luserveld, graansorgum, groente-apartheid en die oral stukkie wenakker opportunisme. En met die naderkom het ’n mens perspektief verloor en kon jy mieliekoppe en blare begin onderskei en toe die swembaddens en die aanloopbaan. Sintese wat verander in analise of andersom. Ek het een keer gesê hoe langer ek jou ken, hoe minder is ek bereid om te sê ek ken jou.

Jy was vandag bietjie vuilpienk met swart wat deurskyn, of tog bietjie pikswart, of die dag meestal maar vaalgroen. In die swart was ’n opening en die nag het in sy terugstraling daardeur gegaan.

“Het jy lus vir ’n chutney cheese burger?”

“Kom ons gaan kry vir ons, dan skink ek vir ons ’n sundowner.”

“Maar, die muur is mooi.”

“Whisky met soda?”

“Met ys, graag.”

Helder pienk, swart-pers en seesand.

Jy't my vertel hoe jy alles wou skoonskrop tot jou naels gebloei het en jy nie kon begin werk voor al jou boeke nie van klein na groot gerangskik was nie. En hoe jy byna van jou kop afgeraak het oor goed wat nie reg is nie. Alles moes soos wit wees.

Donkerpers-ligbruin, modderblok – bietjie vuilpers-grafiet en swart grafiet-donkerpers, maar meestal vaalbruin-hartseer is jy vandag.

“Wat het Sandra gesê, sal sy saamgaan?”

“Ja. Vir 'n drink- en dansaand is sy 'n goeie keuse.”

“Ag toe, moet nou nie maak of jy so min van haar hou nie. Julle loop dan al so lank pad saam.”

“Sy dans lekker en is gesellig en ek hoef nie die hele aand te stress nie, maar dis al.”

“Wanneer gaan jy haar haal?”

“So teen vieruur, hoekom?”

“Ek vra sommer.”

“Die muur is mooi.”

Ligbruin – vaal – donkerpers – grys, vuilbruin – oker, geelbruin – grafiet – blougrys geelbruin – vaalbruin – vuilpers, en meestal swart.

“O, kompleks! Lyk my jy is nie lekker nie. Hoe was gisteraand?”

“Sandra was *stunning*. Dit was eintlik 'n baie lekker aand.”

“Nou wat?”

“Nou wat wat?”

“Nee jy lyk maar effens af.”

“Ons het lekker gekuier en toe is dit dit.”

“Is dit dit?”

“Ja, dis dit.”

“Jy't tog geweet voor die tyd.”

“Ja, ek weet ek het geweet.”

Grys – ligbruin, vuilpienk – grafiet – blougrys – vuilpienk, swart – pers, dik oranje, swart – donker pers.

“Ai, die muur is mooi.”

“Wat van 'n sundowner?”

“Is goed.”

“Wat lees jy?”

“*Land of the rising sun*. Ek het nogal lus om Ooste toe te gaan.”

“Ag nee, wat wil jy daar gaan maak?”

“Weet nie. Wegkom. Hoor vandag kan mens goed daar verdien.”

“Liewer jy as ek.”

“Ek ken die kant van die wêreld sleg, dis dalk ’n manier om bietjie nader te kom.”

“Ek hoor hulle vrek oor *karaoke*.”

“Ja, ek lees hier *oke* kom van die Japannese woord vir *orchestra* en *kara* is leeg, leë-orkes.”

“As jy my nou wil uitjaag uit ’n plek, dan reël jy ’n *karaoke*.”

“Ek is saam met jou. Gee my eerder die skerp mosterd by *sushi*.”

“Nee, ek is nie saam met jou nie. Wil jy my dood hê?”

“Die beste van twee euwels.”

“Dood of dood?”

“Iets anders.”

“Dis darem ver anders.”

“Ek het op die internet aansoek gedoen vir werk.”

“Wat?”

Bietjies persgrys – grafiet – bruingrys - persgrys – grafiet – bruingrys – persgrys – roesbruin, vaalbruin-kakie – vuilpienk – swart, geelbruin – donkerpers , en meestal vaalbruin.

“*Die muur is mooi vandag.*”

“’n Paar van die ouens wat saam skoolhou, kom vanaand hier ’n glasië wyn drink. Jy’s welkom om saam te kuier.”

“Dankie, ek sal sien of ek hier is.”

“Ons sal die *oke* wees, jy hoef nie die *kara* te wees nie.”

“Bla.”

“Kom ek vertel jou gou ’n storie. Eendag was daar ’n seun wat graag ’n vriend wou hê.” “Hy gaan toe na die goeie fee en vra haar waar hy ’n vriend kon kry.”

“Nou toe! Sy gee hom toe ’n vreemde saadjie om te plant.”

“Ja, hy plant dit toe en ’n tulp kom op.”

“Waaruit ’n klein nimfie kruip.”

“Wat hy hele somer bedags op ’n blaar in ’n sobbord laat ronddryf.”

“Een nag kom daar toe ’n verkleurmannetjie aan en besluit om haar as sy vriend te ontvoer.”

“Niemand kon haar tussen sy krulstert op sy rug raaksien nie.”

“Die nimf het besluit om kliphard te sing. Mense kon haar hoor, maar niemand kon haar raaksien nie.”

“As sy rooi van woede geword het, was die verkleurmannetjie net so rooi, as sy blou was van koudkry, was hy net so blou.”

“Die seun wie se spesiale vriend sy was, kry toe al sy vriende om haar te gaan soek.” “Hulle het vir dae gesoek.”

“Een aand laat, herken die seun iewers die nimf se stem.”

“Hy het sy vriende geroep en hulle het hulle instrumente gebring en ’n orkes gevorm om te speel vir die stem wat niemand kon sien nie.”

“Net die trapsuutjies was naby, maar skynbaar ook alleen.”

“Toe kom die fee verby.”

“En verander die seun en die nimf in twee wit duiwe wat hoog in die lug wegvlieg.”

“En soos hulle opvlieg, verander hulle kleure saam met die lug.”

“O, daar lui die deurklokkie. Bly nou maar.”

“Ek wil nie bly nie. Ek soek ’n saadkorrel.”

“Ja? Ek sal sag trap as ek jy is.”

Lila – roesbruin, olyfgroen, vuilsalm – ligbruin.

“Die eensame soek ’n ander eensame om saam mee eensaam te wees.”

“Dis toiletgrafitti. Dink jy die saad lê aan die son se opkomkant?”

“Weet nie, dalk lê dit hier, maar moet ek bietjie gaan uitdroog, onbeskermd verbleik voor dit in my kan ontkiem.”

“Ek groet jou nie.”

Die eensame sal *ek* dan agterbly en soek in my kleure na eensaamheid.

Vuilolyf – ligbruin – lila swart, swart vuilsalm. Die muur is mooi.

En toe kom ’n vrou wat die huis wou koop en sy het deurgeloop. Die skoon leë kamers gesien en potensiaal gemerk. Sy’t na die muur

gekyk op skrefies oë en ek het sommer aangebied om dit wit te verf. “Nee wat, dit is mooi.” Ek het haar toe die plek laat koop vir die bedrag wat sy voorgestel het. Sy wou so gou moontlik intrek: einde van die maand en ek is toe net so skielik uit. En toe ek die volgende maand kom om alles af te handel, is die skuinsmuur wit soos voorheen. Ek wonder of sy gesien het, die onderste strook was regdeur lentegroen? Dit was so wit en ek het skielik gewonder of die muur ooit geverf was. Ek het die muur ’n oomblik kleurvol gesien. En gegroet.

Mia Human

Die grond was manhoog diep nat ...

“Die grond is manhoog diep nat,” het Jan-Thomas die aand kom sê van die plek in die berg waar hulle gegrou het om die wal te gaan versterk. En deur die nag het die reën weer gekom. Lewendige, teenwoordige ding. Teen grouskemer was dit al vyf-en-negentig millimeter. In daardie berge, midde daardie droogtejaar. Hulle is in die *Landcruiser* teen die kliprant uit om te gaan kyk – sou die damwal nog hou? Die water het self ’n plan gemaak, bo-oor gestroom en met ’n wye bog rivier begin word.

Deur daardie nag het die bloukraanvoëls ook gekom. Onverwags, onaangekondig. In die glibberige ry het sy die wit sakdoek, nog warm van sy lyf, uit sy hand geneem en die wasem van die ruit probeer weer, uitsig probeer kry. Die skerpblou van sy oë het dit die eerste gesien, dit onderaan die stil “kyk” van sy lang arm se presiese vingers gehang. Twee van hulle. Die iedergeval gladde klein koppies nog blinker gekam deur die durende lek van die reën. Die donkerder vlerkranse duideliker teen die blougrys vere in die vlerkspan wat presies die kleur van die dag en die nat en die reën aanneem.

Hulle harte was skielik geruster. Asof die voëls ’n goeie teken was. Die gerusstelling was in die ritme van hulle wei. Al was ál wat van hulle sigbaar was die koppies en die kuiwe – ’n skrale handbreedte hoog bo die natgereënde gras. Lang lywe gras wat met die kurf van koringgerf oorhang van die swaar drag nat, wat oopvou, plekmaak vir die vertroutheid waarmee die voëls daardeur stap. Net die twee van hulle – in die Eden van ’n nat grasveld afgepaar.

Nou kon hulle die paadjie by die werf verby aandurf, die voertuig sy loop versigtig teen die gladde klip van die steiltes af laat kry. Pennie, die mal koei, het vanoggend slegter as ooit gelyk. Die koue en klamte het finaal in haar gebeente ingetrek, tot op die mat swart van haar vel deurgeslaan. Hulle kon met ’n skuldige en magtelose oogopslag sien sy sou nou nooit meer herstel ná die insident by die dam die vorige week nie. Toe hulle die staaldraad moes afkatrol om haar uit te kry. Arme koei. Al in die rondte, al in die rondte. Met haar kalwers uit die vorige seisoen wat onwetend en ongeraak en self die ene lewenslus, bly bokspring in die sifreën wat steeds uitsak oor die nat stingels gras uit bly sak.

Die water het weerskante van die pad stroompies rivier begin maak. Maar die erosieslote aan die noordekant was telkens die diepste skeure, die gapendste wond. Sy het verwonderd gesien dat 'n pad se skouer aan die suidekant nie so maklik uit lit raak nie, die harde spier uit die gewrig laat skeur nie. Gister se vars geskraapte pad was nou net 'n glybaan van geelrooi en blink. Die skuim op die afloopwater met die driftige tred, was worteloranje. Soos die grondkleur van die skuim op *Kuaia* se geperste groentesap. Sy wou dat hulle stop. Dadelik. Dit in beide bakhande opraap. Wou die effe vrankerige grondwatersmaak van geperste geelwortel verewig tot 'n dringende herinnering in haar mond.

En toe was dit daar. Die spierwit kinder-pram. Met die pienk afslaan plastiekkap. Stokoud en op piepklein nuttelose wieletjies. Waarskynlik die eerste maal in die reën gelaat – van roesvlekke was daar geen teken nie. En heeltemaal, absoluut, allesdeurdringend, volkome verlate. Net die wit klein waentjie en die verlatenheid van deurweekte veld en die pad wat sukkel om sigself te handhaaf midde die poeierpienk van nat rooigrond en die wortelbruin skuim van die wegloopwater. Stop, stop. Wou die skree in haar keel styf raak. Maar daar was niks meer aan te doen as om die moment te sien nie. Geen kamera, geen kameraderie, geen kind nie – geen dun laggie plesier om dit wat net die moontlikheid van foto was, tot werklikheid om te skok nie.

By die onderste spruit moes hulle uit. Waar die pomp, soos garetolletjie op rand van grag, aan sy pype en elektriese kables bly hang het. Pennie het genadiglik nie hartverskeurend geloei nie, so sy hoef nie nog haar ore ook toe gedruk het nie. Kon net wegkyk van die rubberrige spene en die stel sigbare ribbene. Onder haar voete was daar skielik 'n reeds droë koek mis wat nou weer klam aan die stoom gegaan het. En reg uit die middel daarvan die baie regop wit steel, keël. Die onmiskienbaar falliese stengel van 'n presies uitgespreide wit sambreelpaddastoel. Gifwit, gitwit.

Hierná kon niks haar meer raak nie. Verbaas nie, steur nie, bang maak nie. Sy het net 'n sydelingse blik gegee na die wit emalje van 'n ou bad wat nou rooigrond en die effense wolkies van roes onder op die bodem het (soos onopgeloste badsout sou) terwyl die reëndruppels kringe op die driekwartvol, nee nege tiendes so, reënwater daarin maak. Sy kon nie eers meer wonder of omgee vir wie of waarvoor nie, die volgetapte bad reën. Nie meer dink dalk sou dit 'n sensuele ding wees nie. Om kaalgestroop en onbeskroomd onder die oë van die eweneens kompromislose reën, in die bad te tree. Die idee daarvan, om dit net te doen, midde die koue en wolke

en berg en bos en beesmis en baldadige bulkalwers, was meer as net die hoendervleis op haar vel, meer as die skugter wat haar terug sou hou as sy daaroor begin dink. En toe die spikkelbruin van die voorarmlengte baber téén die stroom van die natuurlike klein waterval in, terug in die dam in probeer spring, het sy van die koudbloedige slymnat van die asemhalende skubbe weggedraai. Omgedraai. Toegemaak. Weggegaan.

Tuis was daar bakeiers met sagte geel dooier-oë en 'n potjie slap wit pap om die sleeperhouttafel in die kombuis. Sy kon nie sluk nie en het haar lang slierte donker hare net so nat opgedraai en vasgesteek – asof 'n eerste stap tot daardie slonsige koeke dik heuninghare van die Rastas. Die notebook het inskiklik begin suis toe sy die knoppie druk en die optekening het uit haar uit begin loop. Soos wat bloed doen. Van die oggend se verloop wat een van onredbaar wegkeer was, een wat na wreedaardig omgeslaan het ná wat hulle gedink het 'n weldadig gereënde nag onder die sinkdak was. Onkeerbaar die gang daarvan. Die woorde, die bloed, die water. En dat die damwal in werklikheid wel gewoon en onspektakulêr meegee het. Onder die sleur van water, wat bruin van grond en bont van gras en bos gewoon als meegeneem het toe dit reeds verby die keer van opdam en uitkoms was.

En toe het sy die kat met 'n besliste haal uit die buig van sy arm gaan haal en half onder die duvet teen hom aangevlei. Stadig en effe vervreemd hardop begin voorlees. Hy 't in die woorde in begin ontspan. Warm en swaar teen haar geword. Voor haar lees nog kon kom by Pennie en die vrugbare koek beesmis wat die paddastoel so regop kon laat staan, het hy reeds geslaap. Haar regterhand in syne en teen sy hart gevou. Onbereikbaar, onbruikbaar só, haar hand. Dit was net sy en die reën wat in die oop deurloopkamer oor was. Die sagte, blywende, onverstoorbare reën. Op die sinkdak. En die ligte rilling van sy asemhaling. Sy het nie opgekyk nie. Klaar gelees. Vir haarself. Haar stem het deur die laaste paragrawe se optekening van vereenselwiging gegaan en toe het sy met drie vingers van haar linkerhand begin tik. Sy asem iets wat oor haar stoot. Soos wind teen berghang doen, soos reën wat af bly drup teen die slap lywe van geelryp somergras. Sy het Watermeyer onthou:

Die plaas se naam was So-Reën-Dit-Nou,
die kind se kot steeds leeg, die vrou ontrou.

